СВОБОДА SVOBODA

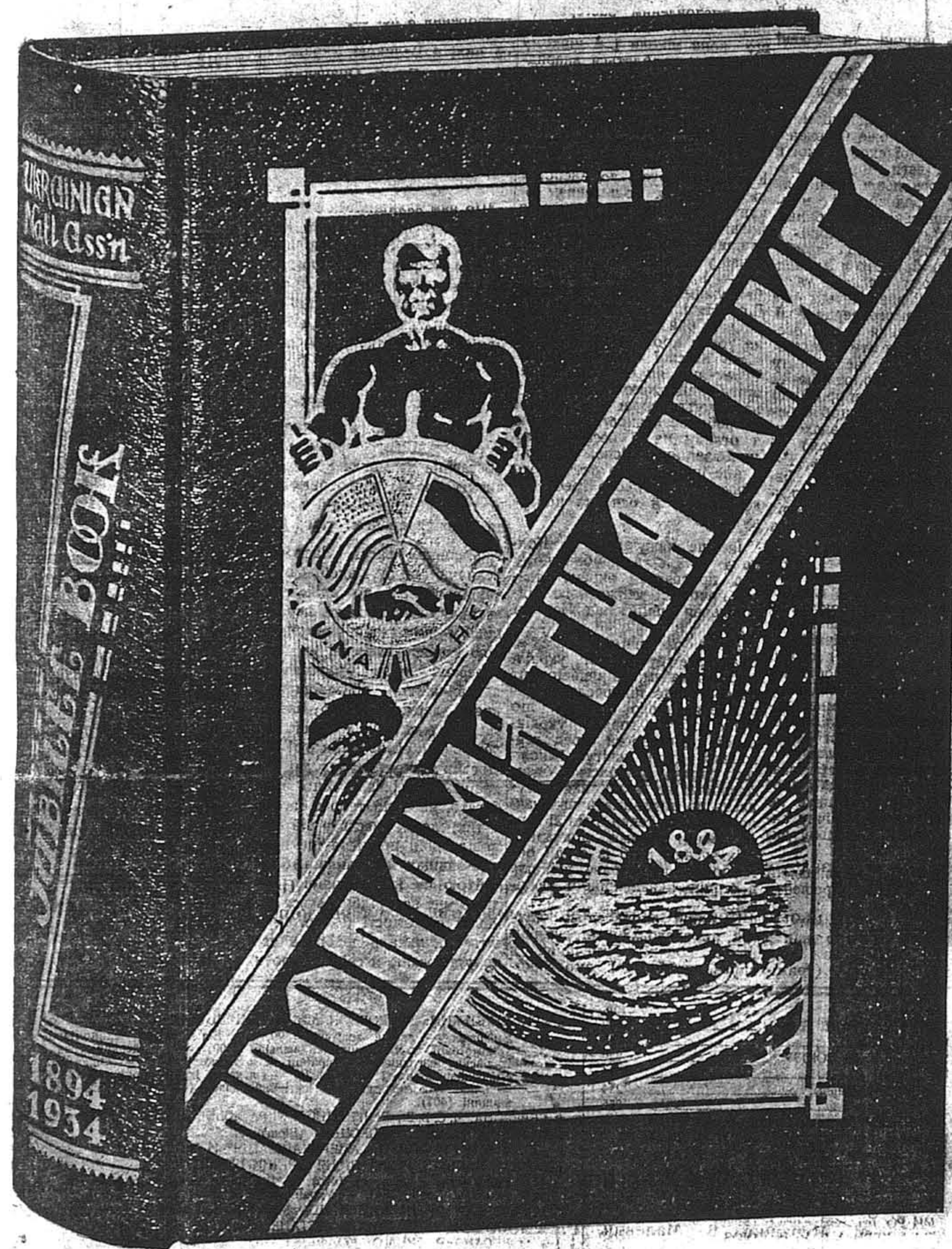
УКРАЇНСЬКИЙ ЩОДЕННИК UKRAINIAN DAILY

УРЯГОВИЙ ОРГАН ЗАПОМОГОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮ.

OFFICIAL ORGAN OF THE UKRAINIAN NATIONAL ASSOCIATION

ТРИ ЦЕНТИ РІК XLV. Ч. 42. Джерзі Сити, Н. Дж., субота, 20-го лютого, 1937.

VOL. XLV. No. 42. Jersey City, N. J., Saturday, February 20, 1937. THREE CENTS

З ВИПУСКОМ „ПРОПАМЯТНОЇ КНИГИ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДНОГО СОЮЗУ"

Подаємо до загального відома, що наложений на нас обовязок видання Пропамятної Книги У. Н. Союзу — сповнений. Книга вже видрукована і готова до розсилки.

Як відомо, цілий 1934 рік був ювилейним роком У. Н. Союзу, призначеним для приєднування нових членів, як і поширення серед громадянства Союзових ідей. По цілорічнім святкуванні сороклітя У. Н. Союзу головний уряд вирішив на нарадах у лютім 1935 року видати ще Пропамятну Книгу, щоб зібрати в ній відомости про працю У. Н. Союзу і його органу „Свободи" на полі організування й освідомлювання української іміграції в Америці. Головні урядники, як це зазначено в передмові в Пропамятній Книзі, виходили з цього заложення, що історія У. Н. Союзу і „Свободи" це властиво історія української іміграції в Америці. Супроти цього вважали потрібним зібрати принаймні трохи такого матеріялу, який відтворював би перед нами ту епоху з життя української іміграції в Америці, що зачалася заснуванням У. Н. Союзу і сягає по сьогоднішній день.

Справу видання Пропамятної Книги поручив головний уряд підписаній редакційній комісії, зложеній з членів екзекутиви У. Н. Союзу і редакції „Свободи".

Хто завдасть собі труду переглянути той величезний матеріял, що зібраний у цій Пропамятній Книзі, той переконається наглядно про ті величезні труднощі, які треба було побороти, щоб цей матеріял зібрати. Він теж побачить, що до цього треба було не тільки фінансових засобів, не тільки організаційної та моральної сили таких інституцій як У. Н. Союз і „Свобода", не тільки праці редакційних сил, але ще й допомоги з боку соток ріжних осіб, що надсилали нам матеріяли, потрібні для історії українських громад в Америці і відділів У. Н. Союзу.

Хто хоч трохи цікавиться історією української іміграції в Америці, той добре знає, як тяжко добути джерельні інформації навіть про найважніші тутешні події. Цю прогалину ми намагалися виповнити отсею Пропамятною Книгою. Крім цього ми бажали дати нашому молодому поколінню короткий спогад про те, хто і чим були його батьки і матері, як жило, що думало й чого доконало старе покоління та які ідеали бажалоб воно передати як заповіт своїм дочкам і синам в Америці.

В переконанні, що ми зо свого боку зробили все, що було в наших силах, щоб вивязатися якнайкраще з наложеного на нас обовязку, передаємо отсим Пропамятну Книгу У. Н. Союзу в руки членства нашої організації й усього громадянства. Віддану нам роботу ми виконали як могли й уміли. А яка її вартість, про це вже видасть осуд саме громадянство, коли цю Книгу прочитає.

РЕДАКЦІЙНА КОМІСІЯ „ПРОПАМЯТНОЇ КНИГИ" У. Н. СОЮЗУ:

М. Мурашко, В. Малевич, Р. Слободян, Д. Галичин, О. Ревюк, Л. Мишуга

ЕКСПЛЬОЗІЯ НА ВОЄННІМ КОРАБЛІ

САН ПЕРДО (Каліфорнія). — На воєннім кораблі „Вайоминг", що брав участь у маневрах американської воєнної фльоти, експльодував у дулі гармати 5-цалевий набій. Розриваючи на боки замок гармати, набій убив на місці 6 жовнірів, ранив тяжко 6 та легко 4.

Всі вбиті й ранені належали до корпусу маринарів. Їх командант, Тромбел, теж погиб підчас катастрофи.

Як тільки скоїлася катасрофа, „Вайоминг" дістав приказ від команданта фльоти поплисти чимскорше до порту.

РОЗКРИВАЮТЬ ЗВЯЗКИ МІЖ ШПИГУНСТВОМ І ЮНІЯМИ.

ВАШИНГТОН. — Підчас переслухання перед сенатським субкомітетом для розсліду шпигунства проти робітників ставав один автомобільний робітник з Ленсинга, в стейті Мішіґен, і признався, що він є шпигуном детективної аґенції Пинкертона, що він мав завдання шпигувати проти автомобільних робітників та що аґенція казала йому приступити до робітничої юнії й датися вибрати до її уряду, що він і зробив.

На дальші допити свідок заявив, що 5 інших урядників цього самого відділу робітничої юнії є теж аґентами шпигунської аґенції.

ПРЕЗИДЕНТ ДОМАГАЄТЬСЯ АСЕКУРАЦІЇ ЗАСІВІВ.

ВАШИНГТОН. — Президент Рузвелт порадив конґресові ухвалити закон про асекурацію рільних засівів, головно пшениці.

Закон мав би вже відноситись до збору з 1938 року. Асекурація мала би спиратися на федеральний уряд.

КЛОПОТИ З ЗАКОНОМ ПРО НЕВТРАЛЬНІСТЬ.

ВАШИНГТОН. — Перед сенатським комітетом для заграничних справ ведуться переслухання в справі проекту закону про невтральність.

Деякі сенатори домагаються, щоб закон про строгу невтральність на випадок заграничної війни не відносився до републик західньої півкулі, себто Америки. Вони хочуть, щоб на випадок війни якоїнебудь американської републики з позаамериканською державою Злучені Держави мали право помагати американській републиці.

НЕ ДАЮТЬ ДОПОМОГИ РОДИНАМ СТРАЙКАРІВ.

ДІТРОЙТ. — Заряд бюра федеральної допомоги подав до відома, що від полагодження автомобільного страйку бюро не буде давати допомоги родинам автомобільних робітників.

Жінки робітників, що побирали допомогу підчас страйку, запротестували проти цього зарядження „сидячим страйком": вони зайшли до канцелярії бюра, засіли в ньому й заявили, що будуть сидіти, поки не дістануть допомоги.

ЗА ПОЗБАВЛЕННЯ ПРАЦІ.

Ґен. директор гути „Сташіц" у Сосновці (Польща), Фр. Ґальот, брат бувшого міністра, стрінув на дорозі між Сосновцем і Моджеєвом якусь жінку, що облила йому лице якоюсь пекучою рідиною. Ґальот упав осліплений на землю. Його відвезли до лічниці. Тут виявилося, що одно око зовсім випалене, а друге також нема надії врятувати. Слідство ствердило, що атентат довершив мужчина, перебраний за жінку, з пімсти за позбавлення праці.

ПРИБИВ КИНЖАЛОМ ДО ДВЕРЕЙ.

В Уйзді, коло Тарнова, по забаві в громадськім домі Павло Войдила, ображений, що Ю. Заґлович відбивав йому чотири рази танечницю, причаївся й у хвилині, коли Заглович появився в дверях, вбив йому кинжал у бік з такою силою, що нещасного пришпилив до дверей. У цій позиції завважили трупа щойно над раном. Вбивника арештували.

ЗАГАДОЧНА СМЕРТЬ ОРДЖОНІКІДЗЕ

МОСКВА. — Офіційний комунікат советської влади подав до відома, що минулого четверга помер наглою смертю, на параліж серця, Григорій Орджонікідзе, один з найвпливовіших большевицьких лідерів по Сталіні. Довгі роки він займав становище комісаря індустрії, а також був членом всесильного „Політичного Бюра". Смерть, якої не попереджували передтим ніякі вістки про його хворобу, набирає загадочної закраски.

СОВЄТСЬКІ ЗАЛІЗНИЦІ В ПОВНОМУ НЕЛАДІ.

МОСКВА. — Заряд советських залізниць і промислових підприємств розпочав енерґічні заходи, щоб зліквідувати господарський і орґанізаційний хаос, що нібито повстав внаслідок шкідницької акції троцькістів. Орган народнього комісаріяту комунікації, „Ґудок", пише, що діяльніcь політичного виділу омської залізниці є в стані повного орґанізаційно-політичного і морального розкладу. Методи праці того виділу згаданий орґан називає просто „гнилими". Те саме діється на залізниці Куйбишева. Управа комітету професійного союзу залізничників марнує гроші і допускається зловживань. Крім того на начальних становищах загніздилися клясові вороги, пише „Ґудок". Будівельний трест на залізниці Далекого Сходу виконав свій плян у минулому році ледви на 66.5% і попав у тяжке фінансове положення. Багато розпочатих будівель не викінчено. Робітники та урядовці не дістають платень. Нема фондів на заплату матеріялів. Дахи затікають, печі валяться.

"SVOBODA" (LIBERTY)
FOUNDED 1893
Ukrainian newspaper published daily except Sundays and holidays
Owned by the Ukrainian National Association, Inc,
at 81-83 Grand Street, Jersey City, N. J.

Edited by Editorial Committee

Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J. on March 30, 1911 under the Act of March 8, 1879.

Accepted for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 of the Act of October 3, 1917, authorized July 31, 1918.

Тел. „Свободи": BErgen 4-0237. — Тел. У. Н. Союза: BErgen 4-1016. 4-0807.

За оголошення редакція не відповідає.

За кожду зміну адреси платиться 10 центів.

Адреса: "SVOBODA", P. O. BOX 346, JERSEY CITY, N. J.

СПІЛЬНИМИ СИЛАМИ

Пропамятна Книга У. Н. Союзу є не тільки памяткою 40-ліття існування найбільшої укрінської запомогової організації, але чимось більше ніж тим, бо справжнім памятником збірної праці української іміграції.

Є вона збірною працею передівсім у матеріяльнім розумінню, бо видання на повище 700 сторін друку, та ще спеціяльної праці про іміґрацію одного народу, якій рівного не має ніяка інша іміґрація, стало можливим лише завдяки тому, що така велика організація, як У. Н. Союз, що є організацією тисяч українських іміґрантів, узялася покрити кошт видавництва.

Є вона далі збірною працею в тому розумінню, що редакція поклала собі за ціль подати в Книзі можливо найповніший образ розвою всієї української іміґрації в Злучених Державах від самих її початків до теперішньої пори. Через те редакція запросила до співпраці стару, себто довоєнну іміґрацію, нову, повоєнну іміґрацію, та нове, тут уже роджене покоління, даючи при тому кожній з них висказати свої переживання, свої почування, думки, ідеали й прямування, як це тільки можливо, не обмежуючи ні її думок, ні навіть мови.

Щоб ці вискази думок, почувань і змагань не вийшли занадто однобічні, запрошено людей з рідного краю, зацікавлених іміґрацією, подати погляди рідного краю на еміґрацію, щоб у цей спосіб іміґрація побачила себе не тільки в образі власних висказів, але в зеркалі вартостей старого краю.

Якщо котра ґрупа або місцевість не знайшла в Книзі такого відбиття, на яке вона претендує, то це сталося тільки тому, що чільні люди, до котрих редакція Книги віднеслася, не подбали подати потрібних інформацій. Одначе таких занедбань є небагато й тому Книга дає образ розвою не тільки української іміґрації як цілости, але й поодиноких українських громад по всій широкій Америці. Читачі певно знайдуть у Книзі накопичені представлення справ, у яких навіть невправний читач побачить величезну масу солідної, мозольної праці. Є там маленькі уступи, на котрих приготування пішли місяці труду; знов історичні розсліди вимагали предовженного нипання по старих документах і річниках, а цифрові рахунки довгих пошукувань і перечислювань.

Цей збірний труд стане справжньою власністю всього народу тоді, як українці в рідним краю й на іміґрації запізнаються добре зо змістом Пропамятної Книги, а притому згадають не злим, тихим словом і той національний колектив, Український Народний Союз, що уможливив довершення цього діла.

ІТАЛІЙСЬКО-ТУРЕЦЬКЕ ЗБЛИЖЕННЯ Й УКРАЇНА

Зустріч між міністрами закордонних справ Італії й Туреччини, що відбулася 3. лютого в Міляні, кладе нові підвалини італійсько-турецьких відносин і відкриває цілком нову сторінку в житті народів знад Чорного моря. Довгі роки Туреччина, націоналістична і суттєво антикомуністична, залишалася в орбіті московської політики. Причиною того була зручна пропаганда московських аґентів, що вмовляли — за допомогою також Англії й Франції — про імперіялістичні наміри Італії щодо близької Азії. Італія, мовляли, не отримала жадної винагороди в Азії за свою участь у світовій війні, отже вона мусіла мати незадоволені апетити, скеровані природно проти Туреччини. Італія озброювала — з цілком зрозумілих потреб власної безпеки — острів Лерос, що знаходиться не дуже далеко від турецьких берегів та від Дарданелів, отже, мовляли ті аґенти, — це зброєння було природно скероване проти Туреччини. Італія знаходиться під фашистівським режімом, отже, продовжували вони, вона є природно імперіялістична. Італія мала потребу в заморських землях для свого все зростаючого населення, — отже вона мусіла готуватися до нападу на Туреччину.

Тимчасом перемога Італії в східній Африці виказала з одного боку її воєнну міць, а з другого боку справжні шляхи її експансії, в турецькій політичній думці відбулася деяка еволюція. Турки зрозуміли, що Італія, отримавши незмірні територіяльні простори в Етіопії, не має жадної потреби в інших територіях, і зрозуміла також, **з якою метою** переводила Італія свої зброєння в східній частині Середземного моря. Туреччина зрозуміла, що Італія ніколи не зміряла проти Туреччини.

Зрозуміла вона також, приглядаючись еспанським подіям, справжні напрямні московського імперіялізму, що в закордонній політиці не тільки перейняв цілі колишньої царської політики, але ще й поширив їх та поглибив. Туреччина зрозуміла, що справжній ворог для неї, як і для цілої Европи — є її давній історичний ворог — **імперіялістична Москва,** що гнітить вже і по варварськи переслідує споріднені (деякі кровю, а деякі духовно) з турками народи Кавказу та простягає свої хижі руки і в закавказькі країни.

В недавньому конфлікті в Лізі Націй за Санджакат Александрети. Туреччина переконалась також, що на шляху її аспірацій знаходиться знову таки не Італія, але союзниця Росії — Франція. І з огляду на те, що питання Санджакату Александрети було тільки тимчасово полагоджене, і з огляду також на все вище сказане, повстала і для Туреччини потреба наблизитися до Італії. Зустріч міністра Чано та міністра Русту Арас в Міляні — тільки перший крок в цьому напрямку, але він вже відкриває широкі та славні перспективи.

Ще перед мілянською зустріччю, д-р Е. Інсабато писав:

„Італія, як середземноморська нація, не може не визнавати величезної економічної й політичної ваги Чорного моря, що через нього Італія, як колись у середньовіччі морські італійські республики, поширює свої економічні й духові впливи серед прибережних націй, цебто в Україні, на північному Кавказі та в Грузії, які знаходяться на шляхах до самого серця Азії. Бо для осягнення цього осередка Азії треба йти шляхами Марка Польо, а не шукати шляхів через Мезопотамію чи через Суез та Сінгапор. Отже в інтересах Італії є, щоб на берегах Чорного моря знаходилися вільні (незалежні) й дружні нації — Болгарія, Румунія, Україна, Кубань, Північний Кавказ, Грузія й Туреччина. І саме тому, що історія зробила з Туреччини сторожа проток, що єднають Середземне море з Чорним, Італії необхідна Туреччина, яка моглаб їй заґарантувати вільний переїзд, а другого боку могла би бути забезпечена в своїй політичній та економічній незалежності. Звідти необхідність лояльного співробітництва, тим більше необхідного з точки погляду промислового, мінерального, хліборобського й економічного, що **Італія, Туреччина, Кавказ і Україна доповнюють себе взаємно і складають одне економічне ціле, що виправдує не тільки спільну економічну акцію, але навіть і спільну акцію політичну"...**

З другого боку, італійський академік Коппола, професор міжнародного права й модерної історії в римському університеті й деректор найголовнішого політичного журналу „Ля Політика" (тримісячник), вмістив 3. лютого в „Газетта дель Попольо", що виходить в Турині, передову статтю під заголовком „Італія й Туреччина", яку так кінчає:

„Окрім економічних справ, політичні справи, що мусять бути розвязані, також дуже ясні; їх можна так реасумувати:

1) Свобода й безпечність для всіх над Середземним морем, а особливо над східньою частиною Середземного моря, що омиває Туреччину і що нею Італія, внаслідок своєї історії, географії і сполучень з новою імперією, поміж великими державами, є найбільше зацікавлена.

2) Визнання Італією прав, признаних Туреччині в Монтре, на протоки з єдиним і ясно висловленим застереженням, міцно заґарантованим, що вони ніколи і в ніякому виадку не зробляться знаряддям большевицького імперіялізму (підкр. Копполи).

3) Доля все більш незносна, націй над Чорним морем і на Кавказі, починаючи від великої і шляхотної України і до Криму, до Грузії, до Азербайджану, що їх большевизм окупував через зраду, й тримає й гнітить при помочі терору. Їх крик болю, що в ці дні пролунав у Женеві, може залишити — і напевно залишить — байдужим цинічний сервілізм Ліґи Націй, але не може залишити байдужою — з огляду на голос крови і на необхідність власної безпечности — Туреччину, **як не може залишити байдужою, — з огляду на почуття справедливости й потреби безпечности, а також з огляду на її несмертельну цивілізаційну місію, Італію.**

Але щодо цього останнього пункту, то до нього треба буде швидко й основно повернутися..."

Інакше кажучи, акад. Коппола обіцяє в найближчому часі присвятити окрему статтю проблемі державного відродження націй над Чорним морем.

Моїм приємним обовязком буде зреферувати її українським читачам, а в цей момент обмежуся до підкреслення того величезного поступу, що його робить справа української державности серед державних діячів світу. **Ніколи ще справа української державности не була така актуальна по дипльоматичних канцеляріях, як тепер,** і ми зі свого боку мусимо докладати всіх зусиль, щоб із стадії обговорень, ця справа ввійшла в стадію якнайскоршої реалізації.

В одній зпопередніх статтей ми висловлювали сумніви щодо позиції Німеччини в справі української самостійности. Ми видрукували також переклад статті д-ра Інсабата „Кілька запитів А. Розенберґові" в цій справі. Тепер стверджуємо, що офіційні органи німецької національ - соціялістичної партії „Фелькішер Беобахтер" і „Анґріф" вмістили — ніби у відповідь на ці сумніви — статтю, присвячену роковинам проголошення української незалежности в дні 22. січня. Ця стаття, хоча й свідчить про брак точних інформацій про сучасний стан українського руху на еміґрації, підкреслює недвозначно **позитивне відношення до справи української незалежности.** Треба побачити, щоб ця стаття визначила **дійсний зворот** німецької політики на шлях зрозуміння конечности розвалу совєтської імперії та витворення з неї **справді незалежних** національних держав, на чолі з Великою Україною.

Евген Онацький.

БІЙ ІДЕ ДАЛІ...

Що нам залишилося з таких світлих дат як 22. січня 1918 р. і 22. січня 1919 р., що принесли нам формальне проголошення самостійности й соборности України? На цю тему появилася стаття в „Інформаційному Листку", що виходить у Празі як орган „Української Громади" в ЧСР". З неї подаємо ось такі вийнятки:

„Обидва ті акти зродилися з революційного зриву, і ця обставина не могла не позначитись як на підготовлюванні, так і на переведенні в життя здеклярованих там державницьких засад. Заскочені величчю подій, здебільшого непідготовлені до здійснення великого завдання та нераз і цілком випадково революційною хвилею винесені на гору пересічні люди бралися до надзвичайно відповідальної праці державного будівництва. Не місце тут і не час перечисляти ріжні хиби тої нещасливої спроби збудувати українську державу. Хиб було багато, як було також багато й тих, що їх участь у цій відповідальній праці та ще й на становищах керманичів була зайвою чи й шкідливою. Болючо це все відбивається на нашій свідомості й часто навіть викликає в декого з нас почуття жалю й гніву супроти поодиноких осіб і цілих угруповань, що були свого часу при кермі нашої держави. Та все це не відноситься до тревалого й суттєвого значіння актів 22 січня. Біль утишиться з бігом часу й помалу вгасатиме почуття жалю й гніву, а натомісць лишиться й буде скріплюватися те важливе й сутнє, що міститься в цих двох визначних актах і що з них випливає — ідея самостійної й соборної України і свідомість неминучости витревалої й мабуть жорстокої боротьби за здійснення тої великої нашої мети.

„Під ударами зверхніх ворожих сил та наслідком недостачі власних духово-моральних сил піднесений у днях 22 січня 1918—19 р.р. прапора самостійности й соборности України не втримали в своїх руках ті, що їм доля судила стояти близько коло стягу відродженої державности злучених українських земель. Цей стяг нібито захолихався, похитнувся й здавалося, готовий був упасти під ноги переможних ворогів. Та не сталося так і не станеться вже, бо відважні, жертвенні, молоді й надхнені любовю до свого народу борці підхопили той стяг і знов його здвигнути вгору на знак, що бій іде далі, а на місце впалих приходитимуть все нові когорти геройчних борців за волю й щастя своєї Батьківщини. Можуть наші вороги та їх приятелі знищити фізично ще може неодного такого борця, але не зможуть вони вже ніякими способами й жадною зброєю знищити ту ідею, що її носіями є геройчні борці, бо смертельники супроти несмертельности нашої визвольної ідеї є безсилими піґмеями і нікому тепер не пощастить не допустити до її здійснення. Не зважаючи на всі тимчасові перешкоди, Самостійна Соборна Держава Українська повстане. Так мусить бути й так буде, бо це є неминучий вислід несмертельности тої ідеї, що є властивим змістом визначних актів 22 січня 1918—19".

ПРОПАМЯТНА КНИГА

ВИДАНА З НАГОДИ СОРОКЛІТНЬОГО ЮВИЛЕЮ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДНОГО СОЮЗУ.

Сторін: XVI+752, З 180 світлинами і мапою України. Зредаґував д-р Лука Мишуга. Накладом Українського Народного Союзу.

Джерзі Сити, Н. Дж. 1936.

ЗМІСТ:

ПОВІДОМЛЕННЯ.

На іншім місці „Свободи" є поміщене повідомлення редакційного комітету про Пропамятну Книгу У. Н. Союзу, яка вже вийшла з друку. В справі цеї Пропамятної Книги подаємо до відома членства, що на засіданні головного екзекутивного комітету У. Н. Союзу з 17-го лютого 1936 року рішено таке:

Пропамятна Книга коштуватиме $5.00 за один примірник. Коли мова про членів У. Н. Союзу, то вони обовязані покрити тільки кошти висилки Книги та видатки, получені зі спеціяльною оправою цеї Книги. Ці кошти виноситимуть $1.00.

Член У. Н. Союзу може замовити ТІЛЬКИ ОДНУ КНИГУ ПО ЦІНІ $1.00. Те замовлення має наступити ЧЕРЕЗ ВІДДІЛ, до котрого дотичний член належить.

Тому відділи повинні виготовити списи тих членів, що бажають замовити цю Пропамятну Книгу, сколектувати від кожного належитість у сумі $1.00 та прислати замовлення разом з належитістю до адміністрації „Свободи". Замовлення треба надсилати впродовж наступних ТРЬОХ МІСЯЦІВ, а саме, березня, квітня і травня.

ГОЛОВНА КАНЦЕЛЯРІЯ У. Н. СОЮЗУ.

РОЗУМ І РОЗСУДОК

Є чимало слів у людській мові, які, здається, мають те саме значіння, а всеж воно не зовсім так.

Такі слова, це напр.: „розум" і „розсудок".

Наша мова зве звірята нерозумними, одначе не каже, [що] вони є нерозсудні. Розум [має] людина, розсудок мають [звір]ята все в якійсь скількост[и]. Всі звірята думають, одначе вони того не знають. Розум дбає про те, щоби розсудок розвивався. Розум плекає нахил до думання.

Кожний, хто має якісь звірята, нераз каже до них, напр. до пса: „Будь розумний!", одначе ті слова вжиті неправильно. Наскільки якесь звіря розуміє якесь слово, це дуже неясне. Одначе безперечне є, що ми можемо перенести на звірята деякі частини нашої свідомости та що при цьому помагає мова. „Будь розумний!" це значить тут: „Роби те, що я хочу!" Всі звірята розуміють себе взаїмно, розуміють окруження, отже також людину, яка належить до їх окруження.

Було це 1916. року в Росії. Німецькі вояки гнали скоро за втікаючими москалями. Один старшина мусів їхати на розвідку серед хуртовини й метелиці. Сів на одного коня з двох, що стояли в стайні. Їде і їде, а ворога ні сліду. Нараз йому попри вуха стали свистати кулі! Мусить вертатися. Та куди? Він збився з дороги. Кинув коневі поводи на шию та сказав до нього, хай сам іде, куди знає. Кінь зараз „зрозумів" свого пана. Із досі невільничо-покірного коня перемінився у самостійне сотворіння. Хвилину йде помаленьки обережно, нащуривши вуха. На горбочку пристанув і заіржав так сильно, як іще ніколи. Їздець не чув відповіди, на яку здавалося ждав кінь. Та кінь біжить уже рішучіше в своєму напрямі далі. Потім знову пристанув, знову заіржав дуже сильно й наслухує. Тепер уже їздець почув із далечі наче подих кінського іржання. Це відповів кінь, що із офіцировим конем стояв разом у стайні. Безпечно приніс кінь свого пана назад на кватиру. Кінь „зрозумів" свого пана, „зрозумів" положення, та вкінці „зрозумів" свого стаєнного товариша.

Дослідами ствердили, що навіть хробак **дождживниця** може вчитися і що має память. Дождживницю вложили в рурку в формі букви Т. Хробаки лізли зараз наліво та направо. Та коли хробак разураз діставав електричний удар із лівого кінця рурки, то небаром зрозумів це й уже не ліз наліво, лише направо. Морську **звіздаю** причепили пятьма шпильками з великими головками. Шпильки позастромлювано в місцях, де розходяться рамена звіздані. За яких чотири хвилині звізданя визволилася. Звіздаю знову та знову причіпляли. Так звізданя вправилася. І небаром висвободжувалася від шпильок за одну хвилину.

Всі звірята розуміють своє окруження. Інакше не моглиб пристосуватися до зверхнього світу, що безупинно змінюється. Так нпр. **павук.** Галузи, що він на них розпинає павутиння, за кожним разом мають іншу форму, тому теж павук мусить за кожним разом інакше працювати. Один дослідник оповідає таке: Павук-хрестяк заніс зловлену муху до „варти", себто на середину сітки, і там завісив її на нитці. Заки виссав добичу, все обходив довкола „варти". Дослідник тимчасом відрізав муху. Після того павук бігав три чверти години, шукав довкола „варти", шукав у тому місці, де ловив мухи та побіч мушачих криївок коло сітки. Отже з того видно, що павук щось памятає, пригадує собі. Коли взяти муху, яку вже павук обмотав, і кинути до сітки іншого павука, він прийме дарунок, одначе вже вдруге не обмотує.

Коли **бджола-матка** згинула, заки ще вспіла заложити матчині комірки, бджоли робітниці роблять т. зв. додаткові комірки, це значить, що вони споруджують понад яєчками та молодими личинками бджіл-робітниць комірки маток. Відгризають довколичні комірки, щоб могли будувати матчину комірку вдолину. Пасічники не дуже цінять цю підмінку (рекомпензату) матки, одначе вона вистарчить, щоби бджолячий рід удержався. Розум видно теж знаменито на мандрівках і воєнних виправах деяких членорожців. Є порода **мурашок,** які на мандрівках у прикрих місцях будують справжні тунелі для охорони війська. Коли одно муравлячé військо нападе на друге, то випробовують ріжні способи нападу на чуже муравлище, яке мають здобути. Напад із боку (з флянки) не вдався. Нараз цілий відділ сміливих воївників кидається із звисаючої галузки в саму середину ворога і так вдається здобувати муравлище.

Знамениті способи воювання знають теж великі муравлі (т. зв. ковалі) і вміють ці способи змінювати відповідно до потреби, коли воюють із малими мурашками. Муравлі-ковалі це свого роду муравляча шляхта, вони дуже відважні, одначе люблять алькоголь і не вміють самі їсти, мусять давати себе годувати. Задля того крадуть личинки чорних лісових муравлів і тягнуть їх до свого гнізда. Це господарка при помочі невільників.

Такто звірята розуміються взаїмно і як вороги і як приятелі. Найбільше помисловости виявляють звірята при любовних забавах, або скажім: залицянках. Ці залицянки потрібні тому, що любовний гін в обох полів неоднаково сильний та не виступає рівночасно. Тому один пол старається усвідомити другий пол, що потребує любови.

Не дасться заперечити, що звірята можуть порозуміватися. Напр. комахи дуже добре порозуміваються вусиками. Мова звірят так слабо розвинена тому, що вона основується лише на розсудку, а не на розумі.

Людина осягає багато більше тому, що має розум. Людина пізнає свої гони (нахили), бачить, що кожний гін має якусь ціль. Людина знає теж, що заспокоєння якогось гону дає якусь приємність. Так то людина дістає свої нахили під власну контролю. Людина пізнає теж значіння способів для заспокоєння кожного гону. Звірята мають це інстинктово. Людина творить усе нові способи (техніки). Це є **цивілізація.**

У звірячій „душі" нахили (гони) також взаїмно поборюються. Одначе тут не ділає ніяка надрядна, вища сила, свідомість, себто розум. У звірят після кількох вагань, як при вазі, перемагає сильніший гін. Ось приклад: **Мисливська сука** лежить коло своїх щенят. Пан переходить попри неї з рушницею. В собаки пробуджується мисливський гін. Собака йде за своїм паном весело — нараз ховає хвіст між ноги та вертається до щенят. Це повторяється кілька разів, аж вкінці перемагає сильніший гін: гін потомства та материнства.

Пудель злакомився на молоко. Входить його пані. Пудель стоїть як грішник, що кається. В дійсності це не має нічого спільного з моралю. Як він випив молоко, тоді переміг у нього гін, щоб покріпитися. Як побачив свою паню, то вигринув суспільний гін. Він испамятних часів живе собака з людьми у суспільному співжиттю, як живе рак, званий **равлинець звичайний** (Pagurus bernhardus) *) із цвітанею кінською (Actima equina), як живуть муравлі із цілими стадами своїх „домашніх звірят".

Між численними співжителями муравлів, що в муравлиному царстві живуть як комахи або як домашні звірята, є теж **хрущик,** званий **Lomechusa.** Муравлі кормлять не лише самого хруща, а навіть його личинку. Це дуже дивне, що ця личинка найбезстиднійше пожерає личинки муравлів, отже муравлячі діти. Природники стали приглядатися цій дивній поведінці та переконалися, що пияцький нахил спонукує мурашок до того. Цей хрущик пріє, себто виділяє зі себе алькоголь, а тому муравлі лижуть його. Подібне бачили природники в Африці з **мотилями.** Також ті чудові сотворіння гинуть там через своє пиятство.

Та такі збочення трапляються рідко між звірятами.

Зате людина дуже й дуже часто сама готовить собі гріб, бо вона завдяки розумові має повну владу над своїми гонами (нахилами), а всеж користується ними фальшиво. Нема такого нахилу, якого людина не надуживала би. Це можна сказати навіть про високі й найвищі нахили. Вчений, який заспокоює лише свій [ум]овий нахил, а не знає фізичної культури (отже руханки, спорту), допускається гріху на собі самому. Та далеко гірше є ще те, що людина заспокоює і свої первісні нахили. Тим, що наїдається і напивається надмірно, обезображує своє тіло. Того не робить ніяка звірина. Людина надуживає половий гін. Того не робить ніяка звірина.

Тому людині потрібна моральність. Дуже сумно, що людина потребує її. Коли з нахилами в людини все в порядку, так, що вищі нахили є все сильніші від нижчих, тоді людина не потребує моралі.

Розум дає людині змогу самій давати осуд про життя. **Людина це одиноке сотворіння, яке не мусить жити, коли не хоче.** Завдяки розумові людина є одиноким сотворінням, яке знає, що це таке смерть. Завдяки розумові людина може знищити своє життя, одначе розум це чудовий дар людського роду. Завдяки розумові людина може творити найгарніші, найкорисніші речі.

Колиб звірі мали розум, колиб могли творити, вони вже давно булиб „людьми". Вони мають розсудок, одначе не мають розуму. Це їх нещастя і їх щастя, таксамо як для людей і щастям і нещастям є, що вони мають розум. У Святому Письмі сказано: „Людина стала подібна нам і знає, що добре, а що зле" і відтоді настав у світі розум, себто свідомість смерти. Відтоді були люди.

*) Равлинець має кадовб мягкий, тому встромлює його в порожну слимачу шкаралущу та носить її так довго зі собою, доки не підросте, потім її кидає та шукає нової шкаралущі, відповідної для себе.

ЛЕМКІВСЬКІ ПРИПОВІДКИ.

Скорше ймеш брехача, як хромого пса.

Кум не кум, а із черешні долів!

Колач за колач, а бриндзя за гроші.

Свій хоч ми не милий, але при мні го не бий!

Де як гудут (грають), так треба танцювати.

Із дурнем — будь дурний.
Із розумним — розумний.
А із дітинов — будь дітина.

НЮАРК, Н. ДЖ.

Заходами **Українського Американського Політичного Клюбу** в Есек Кавнті влаштовується **WASHINGTON BIRTHDAY BALL В НЕДІЛЮ, ДНЯ 21. ЛЮТОГО (February) 1937 в галі під ч. 229 Springfield Ave.** Початок в годині 4-тій пополудні аж до пізної ночі. **Вступ на баль ВІЛЬНИЙ для всіх.** На цей баль запрошуємо Українське Громадянство з Нюарку і околиці. За добру забаву ручить

Комітет.

— Я заложився з тобою, що ти два рази думаєш передтим, заки вийдеш із дому вечором без своєї жінки.

— Правду кажеш. Найперше думаю, якби то одурити жінку, заки вийду з хати, а потім думаю, якби то оправдатися перед нею, чому над ранком вертаюся додому.

— Чи ти вважаєш мене ідіотом?

— Деж там, одначе помилятися це людська річ!

З УКРАЇНСЬКОГО ЖИТТЯ В АМЕРИЦІ.

НЮ ЙОРК, Н. Й.

З громадського життя.

Хто слідить за розвоєм українського громадського життя в Ню Йорку, той мусів запримітити, що, не звертаючи уваги на деякі прикрі явища, такі як свари, нечесні лайки і розбиття, українські національні товариства в Ню Йорку назагал добре ведуть свою громадську роботу. За старшими беруться до роботи також наші молодші покоління, серед яких є вже гарне число тих, що покінчили вищі студії і стали професіоналістами. Вони або творять свої товариства, або працюють враз зі старшими, що лучаться всі разом в Обеднанню українських організацій в Америці.

Найбільше зла завдають нашій громаді ті, що беруться провадити і вчити інших, а самі не мають до того ні належного розуму, ні характеру. Вони хочуть інших організувати, а самі, своїм поведенням, дають яскравий приклад непослуху, недисципліни, а-[illegible].

Та ми повинні памятати, що за зло, яке діється в даній суспільности, винуваті не лише ті, що це зло поповняють, але й ті, що спокійно дивляться на те, як інші те зло витворюють. Сила злих людей міститься не в їх числі, тільки в байдужности решти тих людей, що хоч бачать зло, то не мають охоти і відваги шкідників поборювати і вступаються їм з дороги. Часто ми боїмося шкідника образити і хоч знаємо, що він зле зробив, удаємо, що цього не чули і не бачили. В той спосіб ми творимо принагідне середовище, на якому розпаношується зло.

Ці кирині невідповідальних осібняків у Ню Йорку зле відбиваються на нашій молоді. Проте, як було сказано вище, українська молодь у Ню Йорку організується, затягається до громадської праці і дає висліди своєї праці, якими ми можемо повеличатися. На жаль, на шляху до дальшої організованости нашої молоді стоїть брак наскрізь модерної ґалі на вистави, концерти, забави, спортові змагання. Ми бачимо серед молоді добру і позитивну волю поглибляти національну думку. Тому це булоб нашим великим гріхом, якби ми не прийшли тій нашій молоді з моральною і матеріяльною поміччю. А всі ці справи ми моглиб розвязати, колиб менше уваги присвячували руйнуючим учинкам, а більше — будуючим.

Теперішня хвиля вимагає від нас солідарности. Перед нами тяжке завдання визволити Україну і створити свою власну державу. Цього ніхто нам не зробить, коли ми самі не виявимо належної здібности організуватись і творити свою власну національну силу. Лише той нарід має свої права, котрий уміє їх здобути; лиш той нарід має свою історію, котрий уміє її творити.

Українська суспільність у ріднім краю кличе нас до помочі, до діла. Нехай її поклик знайде відгомін у кожному українському серці. Хай у нас розбудиться старе козацьке завзяття, а тоді ми будемо не тільки видцями великих подій, але також їх творцями. Щоб це осягнути, треба вміти побороти в собі ті руйнуючі почуття, як ненависть один до одного, завись і т. п. Якби ми витрачували цю ненависть на справжнього ворога, а не на себе самих, то ми стоялиб нині далеко краще. Та шлях перед нами ще отворений і він потребує з нашого боку тільки доброї волі.

Тимко Милещук.

ФІЛЯДЕЛЬФІЯ, ПА.

Звідомлення конвенційного комітету С. У. А.

Дня 24. січня відбулося перше засідання конвенційного гостинного комітету Союзу Українок Америки, на якім вибрано уряд комітету. Покликано до життя комітет концертовий, в склад якого ввійшли такі пані: Сивуляк, Рутецька, Бойко, Демяник, Романюк, Містерман. Цей комітет зараз взявся енерґійно до праці, уложив концертову програму і докладає всіх старань, щоб усе вийшло якнайкраще. Крім цього вибрано жінок для вишукання помешкань для делеґаток і полагодження інших справ, які вимагають довшого часу до переведення. Приготування йдуть назагал скорим темпом і заінтересовують щораз більше число нашого жіноцтва. Сподіваємося, що наближаючася конвенція вплине додатньо на загал філядельфійського жіноцтва і приєднає багато нових члениць до С. У. А.

Додамо, що в попередній статті про конвенційні наради через помилку пропущено імя п. Бойко, як другої референтки пресової. Ще зазначимо, що гостинний комітет порозумівається щодо своєї праці з централею С. У. А.

О. Штогрин.

МАЛЮНКИ СОВЄТСЬКОГО ПОБУТУ

Совєтські „вчені"...

В „Ізвєстіях" читаємо:

В одному з домів відпочинку довелося нам бачити величезний плякат, де старанно було написане:

— Хвороба — ворог здоровля!

Коли ми, ледви стримуючи усміх, порадили завідувачеві, солідному мужчині, що без огляду на страшну спеку ходив чомусь у шкіряних споднях, зняти цей плякат, то він здивувався, а навіть образився...

— Навіщо зняти? Хібаж це викривлює лінію партії й уряду? По мойому — це вірне. Хіба хвороба не ворог здоровля? По мойому — ворог...

Ця недосяжна височина інтелектуального рівня завідувачаріднить його з одним автором наступного „вченого" трактату:

„Вода в пральні не є основною сировиною виробництва. Доказ — основний виробничий процес полягає в митті білизни. Вода не входить в обєкт прання білизни, але зеднюється брудом від білля... Але ці відємні наслідки примінення води не зменшують її ролі як основної сировини виробництва"...

Що це за ґаліматія? — спитає здивований читач. Це цитуємо з підручника викладів курсу економії комунального господарства, що її викладає професор (!) Герус в інституті керівних кадр.

Цей „учений економіст", покінчивши в цей спосіб з пральнями, переходить до „теорії" лазні й тут сягає ще більших „фільософічних" глибин. Ось що там читаємо:

„В лазні — повчає доктринерським тоном „професор" — відбувається процес миття з допомогою гарячої й зимної води. Миття — це є одночасно й продукт споживи суб'єкта, що миється, і продукт виробництва лазні як підприємства. Гаряча й зимна вода суть основні елементи виробничого процесу — миття: з їх допомогою, в основному відбувається перетворення брудного тіла в чисте"...

А далі:

„Фізично вода не сполучується з чистим тілом людини, як продуктом миття, вона натомісць зеднюється з відмитим брудом тіла, але цей відємний наслідок примінення води не зменшує її ролі, як основної сировини. Її роля тасама, як і при пранні білизни"...

Типовий Сократ! Формальний Аристотель! Але питаємо — чому це маячіння психопата, яке проголошується з катедри, не викликує протестів авдиторії? Це стане ясним, коли познайомимося зо складом студентства.

Більшість студентів при вступі до інституту мала тільки початкову освіту. Багатьох з них приваблювала можливість дістати стипендії і здобути легким коштом диплом інжиніра... Не біда, що будучі „інженери" майже всі неграмотні й пишуть так, що навіть саме слово „інженер" виходить в такому вигляді: „енджінер". А безсмертний автор лазне-прального вченого трактату живе при інституті припіваючи й одержує за свої „науки" солідну місячну суму...

Подав **М. Органський.**

ЛЕМКІВСЬКІ ПІСНІ ПРО АМЕРИКУ.

І. Передвоєнна.

Моя жена дома, а я в Гамериці,
А я в Гамериці, робю у фабриці.
Кед я х ті фабриці, жено, буду робіц
То ти, жено, можеш собі красні ходзіц.
Можеш красні ходзіц і пишні прі-[бірац,
А гу тому можеш і фраіра тримац.
Як я х ті фабриці перестану робіц,
То ти, жено, будеш гола-боса ходзіц.
Бо х ті Гамериці лем сами панове,
А х ті Еуропі лем су красни ролі,
Лем су красни ролі, веліка порция
(великі податки),
А х ті Гамериці добрі собі жиют,
Добрі собі жиют, кед іде робота,
Красні ся облече, як прийде собота.
Красні ся облече і шумні прибере,
Неч він ся не старат, же му х полю [гние.
Же му х полю гние, же му вода бере,
Бо йому до ґазду привезут фармери.

II. Повоєнна.

Вийшла, вийшла стара мати
На високу гору.
Прийди, прийди, мой синочку,
З Гамерики дому!
Вернися ти, мой синочку,
Із той Гамерики,
Бо устали од роботи
Мої старі руки.
Старі руки вже ослабли
Од велькой тяготи,
А син плакат в Гамериці
Не мает роботи.
Збув він за стару матір,
За свою родину.
Поспівує у готелі
Тай діну, тай діну.
Ба не тілько у готелі,
Но і у постелі,
І у думці він не має
Слабости матери.
Не є часу молитися,
Ані учитися,
Там чекают товариші
В карти бавитися.
У неділю йти до церкви
Має одговарку:
— В церкві треба до обіда,
Мні треба до парку.
Най, кажет, йде той до церкви,
Та най там співает,
За то плату мает.
Стара мати вичікує
Од сина помочі,
А син дальше лиш гуляє
Як день так і в ночі.
Держит год, держит і два
Тота добра днина,
Што заробил, тото пропил,
Ніт хосна ніякої.
Вже з роботи відпустили,
Квартир відказали,
Нема грошей, то з готелю
Бідного вигнали.
О, Боже мій, милостивий,
Став собі думати:
Приходит ніч студеная,
Не є де проспати.
Купил білет на машину,
Рушив за роботов,
Но скочив з ней так нещасно,
Став із ногов хромий.
Ні роботи, ані грошей,
І каліка стався;
За матір і за родину
Товди догадався!

Жінка (до чоловіка): Не розумію, чому я вибрала собі саме тебе за чоловіка, коли стільки інжих залицялися до мене?

Чоловік: Бо я все маю пеха!

— Пообідна хвилина для мене найприємніша.

— Чи уладжуєте собі тоді дрімку?

— Ні, моя жінка . . .

Лікар: Чи ви пєте?

Пацієнт: Ви дуже ввічливі, пане докторе! Коли вже так, то попрошу чарочку чистої!

Нн дасть обдурити себе.

Два поліцаї нічю надибують пяницю, що впав на землю біля ліхтарні.

— Найкраще буде, як піднімемо його та відведемо на поліцію — каже один поліцай.

А на це відзивається пяний:

— Алеж, пане, мене не обдурите . . . Я добре бачу, що ви тут один, а не два.

— Я маю страшного пеха!

— Чому?

— Бо я зголосився до маринарки, щоб побачити трохи світу, а вони мене приділили до підводного човна!

— Я думав, що ви веґетаріянець, а тепер бачу, що ви заїдаєте вепрову печеню з капустою.

— Я веґетаріянець. І я твердо переконаний, що веґетаріянці довше живуть ніж ті, що їдять мясо. Та тепер мені надоїло жити!

— Якжеж там, пане професоре, мій син?

— Мушу сказати, що зле. Не вважає на науці та виглядає мені, що він усе дрімає.

— Чи то припадково, пане професоре, не ґеній дрімає в ньому?

Засідання.

— Що ви врадили вчора на засіданні?

— Нічого, одначе зате одноголосно.